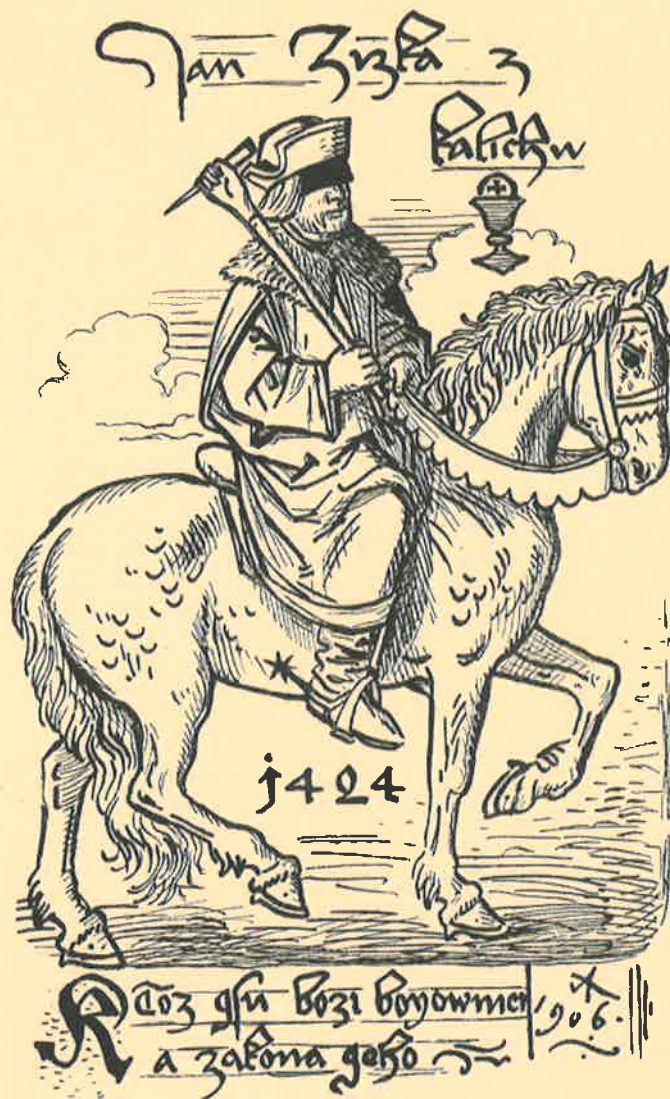

JAN ŽIŽKA

585 let od úmrtí

Praha 2009

Vydala Církev československá husitská
Wuchterlova 5, 166 26
s laskavou podporou Ministerstva kultury České republiky
k příležitosti 585. výročí úmrtí Jana Žižky z Trocnova a Kalicha
v roce 2009
Pro vnitřní potřebu Církve československé husitské

Obsah

Zamyšlení k výročí Jana Žižky (<i>ThDr. Tomáš Butta</i>)	5
Žižkův pomník u Sudoměře (<i>Jiří Prášek</i>)	7
Náš soukromý Žižka (<i>Milan Svoboda</i>)	11
Základy slávy (<i>PhDr. František Novotný</i>)	15
Strom spravedlivý (<i>PhDr. František Novotný</i>)	17

ZAMYŠLENÍ K VÝROČÍ JANA ŽIŽKY

Vážení přítomní, sestry a bratři,
zdravím vás jménem Církve československé husitské na tomto vzpomínkovém setkání v Sudoměři u příležitosti výročí českého vojevůdce Jana Žižky.

K reformačnímu úsilí mistra Jana Husa a jeho následovníků patřil způsob vedení boje zbraněmi ducha. Hus chtěl veřejně vést diskusi. Tuto svou touhu vyslovil ve svém dopise římskému a uherskému králi Zikmundovi: „Neboť jsem neučil skrytě, ale veřejně... tak si přeji ne v skrytě, ale ve veřejném slyšení býti slyšen“ (Listy Husovy. Praha 1901, s. 151). Postoj tehdejší církevní i světské moci byl zřejmý: Nelze diskutovat, je možné se jen podrobit. Pro Husa stejně tak jako pro jeho následovníky bylo charakteristické silné přesvědčení o poznané pravdě opřené o autoritu Bible a tradice na ní se zakládající. Ústřední reformační program vyjadřovaly čtyři články o svobodě kázání Božího slova, o přijímání z kalicha, o majetku a o morální nápravě (srov. Šmahel, F.: Husitské Čechy. Praha 2008, s. 292-308). Byl obsahem manifestů rozeslaných i do dalších okolních zemí. Tento svůj program nechťeli husité opustit. Došlo tak ke konfliktu. Místo zbraní ducha se boj odehrával skutečnými zbraněmi. Paradoxem dějin je, že bez vojenské převahy husitů by nebyl vůbec možný rozhovor, jaký se odehrál v Chebu (1432) a na Basilejském koncilu (1433).

V jednom z bodů chebských úmluv bylo řečeno: „Svobodné slyšení a platnost bezpečných listů v žádném případě nezruší a neoslabí jakékoli odvolání na kanonická práva nebo klatby a kruciáty, vyhlášené proti české straně a jejím stoupencům kýmkoli, zvláště koncily kostnickými a sienskými“ (Molnár, A.: Chebský soudce. V: soudce smluvený v Chebu. Cheb 1982, cit. s. 24).

V politicko-vojenské moci ve službě reformačnímu programu sehrál důležitou roli Jan Žižka. Tato postava vyvolávala a dosud vyvolává respekt i odpor. Jen připomeňme, že se stala oblíbeným námětem divadelních her doby našeho národního obrození (Malý, R.: Religiozita v dramatu českého národního obrození. Frýdek-Místek 2003, s. 55-56).

Otázky minulosti nejsou bez významu pro naši současnost. Na různých historických postavách a událostech se tříbí naše názory a postoje. Náš postoj k nim vypovídá něco o nás samých – o našich hodnotách a smýšlení. V historickém povědomí našeho národa, konkrétně v 19. století, nabyla na významu tři data. Byl to 6. červenec (1415) jako den Husova upálení. K němu záhy přibyl 11. říjen (1424) – den Žižkova skonu a také 30. květen (1434) jako vzpomínka na tragickou lipanskou bitvu,

varující před českou nesvorností (Čornej, P.: Boží bojovníci. Dva vzorce husitského mýtu. Dějiny a současnost 2008, č. 9, s. 16).

Jako novodobá husitská církev sledujeme a aktualizujeme duchovní odkaz české reformace. Máme ale také úkol připomínat v současnosti tuto dobu i jednotlivé postavy, ať odbornými přednáškami nebo vzpomínkovými bohoslužbami a společnými akcemi, jako je právě tato. Děkuji vám všem, kteří jste dnes přišli do těchto míst. Ať i naše dnešní shromáždění přispěje k objektivnějšímu rozpoznávání významu jedné z důležitých postav naší národní historie.

ThDr. Tomáš Butta
patriarcha

ŽIŽKŮV POMNÍK U SUDOMĚŘE

Jiří Prášek

Na rozhraní bývalých soudních okresů píseckého, strakonického a vodňanského, poblíž obce Sudoměř, na katastru vsi Mladějovice stojí Žižkův pomník. V době svého vzniku, ještě když nebránila vzrostlá vegetace, býval za příhodného počasí vidět i z Píseckých hor. Nachází se na místě bojiště, kde se 25. března 1420 ubránil houf husitů několikanásobné přesile železných pánů. Příznivci kalicha táhli v počtu asi 400 mužů, žen i dětí z Plzně, která odmítla jejich ideály na nově vzniknuvší pevnost Tábor. V čele skupiny byli Jan Žižka, již ostřílený válečník, a Břeněk Švihovský z Rýzmburka. Po prvních zprávách o pronásledování rozhodli vůdci výpravy o sjetí z hlavní cesty a zaujetí obranné pozice. Využili přitom výhodné polohy tamní krajiny, konkrétně hráze mezi rybníky Markovcem a Škaredým, přičemž rybník Škaredý byl vypuštěn. Těžkých vozů, které jely s nimi, využili poprvé v dějinách husitského válečnictví jako vozové hradby, kterou hráz na obou koncích uzavřeli. Útok dobře vyzbrojených nepřátel, kteří si byli až příliš jisti svým vítězstvím, začal v pozdním odpoledni onoho mlhavého jarního dne a po nedlouhé době skončil velkým fiaskem a ústupem. Žižka mohl slavit první vítězství.

Místo bojiště bylo udržováno v dobré paměti a lidé se tam scházeli. Existuje dokument, kdy písecký okresní hejtman zakazuje pod přísnými tresty 25. července 1869 připravovaný tábor lidu u rybníka Škaredého. Ale až vznik republiky a zejména blížící se kulaté výročí Žižkovy smrti obrátily zájem veřejnosti k této lokalitě. S myšlenkou zřídit na místě bojiště nevysokou mohylu přišli poprvé písečtí turisté v roce 1923, konkrétně učitel Jan Korecký. První schůzka za účasti představitelů všech dotčených okresů a dalších interesantů se uskutečnila na ražickém nádraží 27. ledna 1924. Zde bylo zvoleno stálé předsednictvo v čele s Josefem Bukvajem, předsedou Okresní správní komise v Písku. Z jednání vyplynul především zájem zřídit památník na bojišti a také fakt, že návrh by měl vyhotovit nějaký umělec. Z toho důvodu byla požádána Jednota výtvarných umělců v Praze, aby doporučila nějakého výtvarníka – Jihočecha. K dalšímu jednání, které se uskutečnilo v píseckém hotelu U Zlatého kola, se proto dostavil pelhřimovský rodák Emanuel Kodet. Přivezl s sebou sice několik návrhů balvanovitě nakupených mohyl, tak jak si to žádali zadavatelé, kteří však ve své skromnosti ani nepomysleli na dílo mohutnější. Kodet však ano – byl totiž autorem nerealizovaného návrhu Žižkova pomníku na vrchu Vítkov v Praze. Soutěž obeslal v roce 1913 a návrh dřímал bez použití v Mistrově atelieru.

Komisi příliš nezaujaly Kodetovy nákresy mohyl, a tu sochař přišel s návrhem vysokého pomníku tyčícího se v krajině. Tato myšlenka padla na úrodnou půdu a Emanuel Kodet odjížděl z Písku s žádostí o vypracování plastického modelu. Za měsíc

se komise sešla v Ražicích a sochař, který si již dříve podrobně prohlédl místo budoucí realizace, zde představil sádrový model v měřítku 1: 20 proponované 12 metrů vysoké sochy. Protože se pomník líbil, ba členové komise neskrývali nadšení, práce byla Kodetovi svěřena a vlastní stavba zadána Františku Kulířovi, staviteli z Paračova.

Ke vztyčení pomníku bylo zvoleno návrší zvané „Na Bojišti“ nebo také „Mrkvičkovice vršek“, pozemek o výměře 2 hektary věnovala obec Mladějovice a ta rovněž zdarma poskytla žulu ze svého lomu „Na Čihadle“. Obec Ražice věnovala písek. Potahy k dovozu materiálu poskytli bezplatně sedláci z Mladějovic, Štětíc, Ražic, Sudoměře, Čejetic, Skal, Budičovic, Drahonice, Cehnic, Sedliště, Heřmaně, Štěkně, Kestřan a Lhoty u Kestřan – a nebylo to málo: 300 m³ kamene, 174 fůr písku a šterku, 160 q cementu, 15 q vápna a 26 fůr prken na šablony a dřeva na lešení. Celkem se jednalo o 550 potahů. Peníze sružily tři dotčené okresy, významně též přispěly peněžní ústavy, ministerská rada, Škodovy závody v Plzni a něco vynesly i veřejné sbírky.

Při kopání základů narazili dělníci v hloubce 70 centimetrů na tvrdou skálu a uspořené náklady mohla být socha zvýšena na 15 metrů při základně 6 x 6 metrů. Mezitím vytvořil sochař definitivní model v měřítku 1: 10. Ten byl rozdělen po 5 cm ve vodorovných vrstvách, které byly obkresleny na papír a zvětšeny do skutečné velikosti. Podle těchto nákresů pak tesař zhotovil dřevěné profily, jež byly nad sebou kladené po 50 centimetrech přesně v ose, a tak byl uvnitř vytvořen prostor pro sochu, do něhož se vyzdíval kámen kameníky upravený. Na pomníku pracovali 1 tesař, 2 kameníci, 3 zedníci a tři přidavači od 20. června 1924 do 18. srpna, kdy nastaly dva problémy. Došly peníze a nebyly k dispozici povozy, neboť jich bylo třeba ve žních. Práce se zastavily, a to až do následujícího roku, kdy byly obnoveny 20. dubna. Mezitím se řešila otázka peněz – jenom v Písku se během několika dnů vybralo na dostavění pomníku 20 tisíc korun. Jako podpůrná akce této finanční sbírce byl na Velkém, tehdy Riegrově náměstí před radnicí vystaven palcát určený pro sochu. Podle návrhu městského stavitele Josefa Pelikána ho vytvořili z dubového dřeva, vyztužili železem a pobili měděným plechem. Je dlouhý 4 metry, hlavice má průměr 4 metry, průměr rukojeti 25 cm a jeho hmotnost činí 6,3 q.

Na počátku léta 1925 se tedy usilovně pracovalo, aby mohl být pomník odhalen veřejnosti. Stalo se tak 12. července toho roku, týden po vzpomínkách na Husovo upálení, navíc v politicky vypjaté době, kdy Vatikán na protest státní účasti na Husově dni 6. července 1925 odvolal z Prahy papežského nuncia. Odhalení Žižkova pomníku u Sudoměře tak bylo spíše v režii stranických sekretariátů a volebních agitací.

Přesto se nesmí zapomenout, že zhruba dvaceti tisícům účastníků manifestace při odhalení a dalším stovkám tisíců pravidelných návštěvníků sudoměřského bojiště se představuje Jan Žižka zbudovaný především úsilím učitelů, kteří tvořili jádro komitétu a neúnavně vše organizovali, a také potem sedláků z okolních vesnic, kteří neúnavně sváželi materiál. Výsledek jejich snažení, monumentální hrdina sudoměřské bitvy, stojí na 11 metrů vysokém návrší nad rybníkem Markovcem a zrak

upírá na rybník Škaredý. Jeho pravá noha je vzepřena na balvanu tak, aby sloužila jako podklad pro Bibli a také palcát, který hejtman svírá oběma rukama. Na hlavě má Žižka šišák pokrytý měděným plechem, přes plece přehozen plášť a po boku „polskou šavli“. Na podstavci jsou umístěny dvě bronzové desky, jedna s vyličením bitvy, druhá s údaji, které se týkají stavby pomníku.

Tyto dvě desky musely být v období druhé světové války odstraněny, pomník ale nacistickým úřadům nevadil. Nebyl odstraněn ani na jaře roku 1955, kdy zde režisér Otakar Vávra natáčel scény první husitské bitvy pro film Jan Žižka. Monument stačilo zakrýt chvojím a celé prostředí důkladně zadýmovat.

V roce 2004 došlo patrně po odstranění náletových dřevin k narušení spár a několik žulových kvádrů z pomníku odpadlo. Na upozornění občanů byl monument brzy uveden do původního stavu.

Na závěr uvedme ještě několik údajů k ceně pomníku. Bohužel přesná vydání neznáme, protože se nikde nedochovala spisová dokumentace ke stavbě samotné ani k činnosti komitétu. Tomu se podařilo shromáždit 80 tisíc korun, z této částky se platila mzda dělníkům, kteří pomník budovali, hradily se další nezbytné platby a také honorář Emanuelu Kodetovi. Ten obdržel v průběhu stavby 9 938 korun, při konečném vyúčtování požadoval celkovou částku 20 tisíc korun, to se však členům komitétu zdálo příliš (hlavně proto, že využil svůj starý projekt původně určený pro Vítkov) a nakonec mu přidali ještě 2 062 a zaokrouhlili tak jeho honorář na 12 tisíc korun. Obětavý stavitel František Kulíř, který řídit stavbu považoval za svou čest bez nároku na odměnu, dostal od komitétu 5 tisíc korun.

Literatura:

Kronika obce Mladějovice, vedena od roku 1920, počínajíc pamětmi od r. 1914.

Uložena na Obecním úřadě v Čejeticích

Kronika školy Mladějovické II., uložena ve Státním okresním archivu Strakonice
Flegl Michal, Bojiště u Sudoměře a vznik Žižkova pomníku, Památková péče 1973, s. 240-242

Krch Felix, Žižkův pomník u rybníka Škaredého, Zlatá stezka 1935, IX, s. 1- 4
Otavan 1925

Písecké listy 1925

Písecký obzor 1925

NÁŠ SOUKROMÝ ŽIŽKA

Milan Svoboda

Historickou osobnost si zpravidla vybavíme nejlépe upomenutím na její podobu. Každý si pamatujeme jiná vyobrazení známých lidí v soudobých dějinách, ale někdy také ze starší historie, což platí i o Janu Žižkovi z Trocnova. Naše obecná představa je sice co do znalostí faktů závislá na školní výuce dějepisu či přesněji toho, co si pamatujeme z výkladu učitelů, a proto je v základech shodná, ovšem naše soukromé upamatování se na vojevůdce podobu je závislé na tom, kterou z jeho podobizen jsme kdy viděli. Žižka je zobrazován různě, ale nikdy za časů svého života. „Pravý“ vzhled neznáme. Snad proto má svých podob už od konce 15. století tolik, kolik je kreslířů, malířů a sochařů. Nemění se však jen vzezření jeho tváře, ale také oděv, výzbroj a výstroj.

Jedno z profesně nejlepších ztvárnění Jana Žižky nacházíme v knize Jakoba Schrencka z Notzingenu s velmi dlouhým názvem Augustissimorum Imperatorum... vydané v Innsbrucku roku 1601. Zde se na listu 71 vyjímá „Joannes Zisca Bohemus“ jako válečník v krysou doplněném pláštěm a šerpou. Špičaté boty a málo obvyklý tvar helmice připomínající spíše čepici odkazují na oděv 15. věku. Z původní téměř rytířské gotické podoby se tu „Jan Žižka Čech“ oblečením i postojem proměňuje v renesančního kavalíra. Ten, postaven do mělkého výklenku lemovaného bohatou výzdobou, nakročuje levou nohou. Zatímco levou ruku má téměř připaženu a přidržuje si kord, v pravici svírá řemdi, snad poslední pozůstatek původního „vybavení“ své doby.

Jak je možné, že se kacířský Čech Žižka ocitl v objemné knize mezi sto dvaceti obdivovanými „nejvznešenějšími panovníky, nejjasnějšími králi a arciknížaty, nejurozenějšími knížaty a hrabaty, svobodnými pány“ a dalšími význačnými osobnostmi? Měli přece být vyzdviženi „nejjasnější mužové“, kteří vládli, stali se vojevůdci a byli hodni chvály a jejich činy měly být vyprávěny. Překvapí také, že se Žižka, vnímaný katolickým světem jako odpudivý kacíř, objevuje v knize věnované habsburskému arciknížeti Ferdinandovi Tyrolskému. Ten už během svého místodržitelského dvacetiletí v Království českém začal shromažďovat umělecky cenné předměty. Ve své zálibě v umění a vědách pokračoval i po roce 1567, kdy přesídlil z Prahy na zámek Ambras poblíž tyrolského Innsbrucku. Ve svém přepychovém sídle, které přestavbou rozšířil, soustředil bohatou sbírku zbraní, mincí, uměleckých předmětů, ale i rukopisů a knih. Vedle toho shromáždil soubor portrétů různých historických osobností. Pro Ferdinanda tehdy pracoval jako tajemník a císařský rada Jakob Schrenck z Notzingenu, původem z bavorské rodiny, doložené ve 13. století ještě jako měšťanské. Oddaný arciknížecí služebník se podílel na vydání knihy o slavných válečnících od starověku do své současnosti. Slova měla poučovat

a příklady táhnout, proto se chopil pera on sám a „skoro ze všech zemí světa“ vybral životy mužů, kteří se hrdinně proslavili v bojích. Snad měl být obsáhlý a velký svazek pobídkou a mravní oporou Ferdinandovi Tyrolskému ke statečnému a vítěznému soupeření s osmanskými Turky v začínající patnáctileté válce. Arcikníže se však už knihou nepotěšil. Zemřel jako pětasedesátiletý v lednu 1595. Až šest let po jeho smrti byly v Innsbrucku vytištěny obrazy velkého formátu opatřené texty a následně nákladně vázané do formy krásné knihy. Stalo se tak v prvním roce 17. století. Zatímco Schrenck obstaral životopisy vybraných panovníků a válečníků, jejichž zbraně i zbroj byly zčásti uloženy v ambraské sbírce, vypodobnění významných mužů měl pro tisk obstarat Dominicus Custos, rytec, augsburský měšťan a vydavatel. Znal se též s císařem Rudolfem II., pro nějž doložitelně od roku 1607 pracoval ještě pět let, až do svého skonu. Víme však, že Custos není zcela původním autorem mědirytových portrétů. Předlohy k nim namaloval a dodal Giovanni Battista Fontana, malíř, kreslíř a rytec (1524–1587). Custos je pak vyryl do měděných desek a připravil pro tisk.

Schrenckovi stačilo necelých třicet vět k tomu, aby evropské čtenáře seznámil se Žižkou jako „bezbožným vrahem, nemilosrdným, který se poskvrnil krví nejnevinnějších kněží a jeptišek“. Nevážil si ani církevních stánků, neboť „rozvrátil oltáře svátostí, chrámové kaple vyplenil železem a ohněm“. Krom toho „všechny svaté a světské věci uvedl ve zmatek“. Ačkoliv je tedy vinen „nejstrašnějšími“ zločiny a vnesením chaosu do dějin české země, zaslouží si pozornost, „poněvadž se skvěl ve věci válečné“. Přestože jeho rodiče byli urození, sám Žižka jako by byl svou prudkou povahou předurčen spíše k „loupežím“. Za to vše byl stižen trestem, totiž „oloupen“ i o své druhé oko, „které v boji ztratil“. Zemanova neklidná povaha se pak pochopitelně v době husitských nepokojů nabízí pro vedení bojů. Následují výčty Žižkových (zlo)činů, zpráva o založení Tábora, o bojích táboritů proti králi Zikmundovi Lucemburskému, jenž nastoupil na český trůn po smrti bratra Václava IV. Snaha uvést aspoň některé podrobnosti v hutné zkratce rozsahem omezeného textu ovšem nevyškrtne zmínku o oddílech bojujících dětí-prácat nebo o ztrátě druhého Žižkova oka při obléhání Rábi. Čtenář užasne, jak český vůdce husitských vojsk „na útěk obrátil“ Zikmundova vojska složená z „Maďarů, Moravanů a Rakušanů“. Statečnost v boji však Žižku nijak nevylepšuje, protože zůstává „ničitelem chrámů“. Nakonec u města Přibyslav „zahyne nemocí morovou“. Zdá se, že Žižkova smrt nastala jakýmsi „božským dobrodiním“. Schrenck uzavírá životopis proslulého českého vojevůdce výpůjčkou ze známého, ale zcela smyšleného výkladu italského humanisty. Jím Eneáš Silvius Piccolomini, autor latinské Historie české z 15. století, Žižkův konec popsal takto: „Když se prý za nemoci otázali, kde chce být po smrti pochován, rozkázal, aby z jeho mrtvol stáhli kůži, tělo předhodili ptákům a šelmám, z jeho kůže udělali buben a ten aby jim byl v bitvách vůdcem; že se nepřátelé dají na útěk, jakmile uslyší zvuk toho bubnu.“

Není to jen potíž v případě Žižkově; každé podání historické události je určeno mj. časem, odstupem od osobnosti a doby, v níž žila. Na jednu stranu je taková vzdálenost dobrá, protože do výkladu nemohou zasahovat současníci pojednávaného jedince

v roli pamětníků a přímo ovlivňovat konečný výsledek historikovy badatelské práce. V okamžiku, kdy je ohnisko minulých dějů příliš daleko a množství dochovaných osobních svědectví výrazně zesláblo, zůstávají pomůckou výkladů vedle prořídilých pramenů písemných i ty obrazové. V nich jako by čas ustrnul, staly se z nich „památky“ i se svými autory, lidmi dávno zmizelými. Vyobrazení nám zajisté přináší také zprostředkovaně čas živý: ukazují lidské povahy, konání, myšlení, hodnoty, které se někdy mohou opakovat.

Další problém nastává v případě historikovy rekonstrukce minulosti. Zvykli jsme si až příliš na technické pomůcky – oživené a ozvučené obrazy, které mohou kdykoli oživovat již desítky let neexistující osoby. Nevíme, jak zněl Žižkův hlas, jaký rytmus měla jeho řeč, ani jaká byla jeho staročeská slovní zásoba. Neznáme dobře ani zemanův myšlenkový svět, neboť po sobě kromě několika listů nezanechal žádné deníky, paměti nebo jiné záznamy o svém životě. O to lákavější je pro umělce snaha vytvořit vojevůdcův obraz podobný pravdě. Přesněji řečeno tomu, co být mohlo, ale nemuselo. Z toho vychází touha přiblížit historickou osobnost pro nějaký účel vymyšleným zpodobněním. Nejde o nezávazné malůvky; výtvarníci se už od 19. století pokoušejí ztvárnit Žižku jako osobu něčím výjimečnou. Setkáváme se se snahou vystihnout známého muže nejen vnějškově, vzezřením vojáčky, ale i vnitřně, charakterově, nezištně.

Oživení přináší film. Může být zajímavým zpestřením našeho výkladu o minulosti, ale sám většinou nenabízí více než informace o době, v níž vznikal. Konzervuje představy scénáristy a režiséra, kteří se rozhodli téma popularizovat, „zlidovět“. V povědomí diváků přitom vzniká budoucí obraz o „hodných a špatných“. Zvláště se to může dařit, nechá-li se účastník podívané ochotně vést pečlivě připravenou cestou vyprávění, které na efekt proti sobě stavívá dobro i zlo. Jako by byl svět černobílý. Ještě emotivnější se může stát hudební zpracování. V devatenáctém věku sáhli skladatelé většinou po opeře s uplatněním středověkých chorálů. Naopak „moderní“ doba si už vesměs vystačí s muzikálem. O Žižkovi ještě nevznikl. Nejmladší generace by nejspíše vzala za vděk počítačovou hrou, v níž by se Žižka popasoval s hordami křížáckých bojovníků. Samozřejmě, že vítězně.

Označení „naš soukromý Žižka“ je jen zdánlivě paradoxní. Naznačuje, že naše vlastní dojmy o minulosti jsou závislé na soukromé osobní zkušenosti, ale současně vycházejí z obecného pojetí této osobnosti a doby, v níž žila, přičemž nemalou roli nyní hrají média tištěná, obrazová a zvuková, bez nichž bychom si počátkem 21. století nemohli učinit větší představu o Žižkovi než naši předkové, kteří si prohlíželi strnulé postoje trocnovského zemana v roli hrdiny i padoucha. Jednoduše pověděno: Žižku si všichni dokážeme nějak představit podle atributů s ním spjatých. Má zbroj, válečnický oděv, statného koně. Důležitý je výraz obličeje: hrozivý vzhled, mohutná postava, jednooká tvář nebo přímo slepý stařec. Z nich můžeme vyčíst vlastnosti osobnostní: přímočarost v rozhodování, důvtip, velitelskou zkušenost, silnou vůli, neohroženost oceňovanou i nepřítelem.

Naše soukromé představy o minulosti jsou zčásti závislé na různě starých veřejných výkladech, předsudcích i přáních, aniž bychom to věděli nebo tomu přikládali větší význam. Proto každý známe Žižku jako osobnost z českého středověku přibližně stejně ze školy, zčásti snad ještě o husitském hejtmanovi víme z rodinných vyprávění a představ, jak se utvářely v době národního sebeuvědomění a obrany české historie proti značně zaujatým katolickým výkladům vůči Husovi, husitům a Žižkovi během 19. století. Ale naše představa o konkrétní postavě se v Žižkově případě nekryje s jediným obrazem na nějakém dřevorezu, mědirytu, kamenotisku, kresbě či malbě, soše nebo plastice. Každý takový Žižka během posledního půltisíciletí je jedinečný, a přitom žádný není „správný“ či „pravdivý“, neboť takové vyobrazení prostě ani neexistuje. Stejně jako nelze podávat jednoznačné výklady historických událostí, nejsme ani schopni hodnotit zcela objektivně jejich účastníky. Proto v každém z nás dlí onen „soukromý“ Žižka.

Prameny a literatura pro zájemce:

Augustissimorum Imperatorum, Serenissimorum Regum, atque Archiducum, Illustrissimorum Principum, necnon Comitum, Baronum, Nobilium, aliorumq; clarissimorum virorum, qui aut ipsi cum imperio bellorum Duces fuerunt, aut in iisdem praefecturis insignioribus laudabiliter functi sunt, verissimae imagines, et rerum ab ipsis domi, forisq; gestarum succinctae descriptiones. Quorum aram, aut integra, aut horum partes, quibus induti, usique adversus hostem heroica facinora patrarunt, aut quorum auspiciis tam prospera quam aduersa fortuna res magnae gestae sunt, a Serenissimo Principe Ferdinando, Archiduce Austriae, Duce Burgundiae, Comite Habsburgi et Tyrolis etc. Ex omnibus fere orbis terrarum Prouinciis partim conquisita, partim ab illorum haeredibus et successoribus transmissa, in celebri Ambrosianae arcis Armamentario, a sua Serenitate non procul ciuitate Oenipontana extructo, conspiciuntur. Opus Praelibati Serenissimi Archiducis iussu in vita inchoatum, et ab eiusdem Serenitatis consiliario et Secretario Iacobo Schrenckhio a Nozingen continuatum et absolutum, Oenipons 1601; Enea Silvio, Historia Bohemica, Praha 1998; František Šmahel, Jan Žižka z Trocnova, Praha 1969; Žižkův sborník 1424–1924, Praha 1924; Riegrův slovník naučný 8, Praha 1870, s. 367; Ottův slovník naučný 9, Praha 1895, s. 103–104; Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler 8, Leipzig 1913, s. 219, tamtéž 12, 1916, s. 180–181

ZÁKLADY SLÁVY

PhDr. František Novotný

Úvodem mi prosím dovolu, abych poděkoval neznámému jihočeskému krtkovi, který vyhrabal v podmáčené louce zbytky středověkých nádob, a tak v roce 1959 mohl pan dr. Antonín Hejna poměrně přesně určit, kde stál a jak vypadal dvorec, ve kterém se narodil Čech, který ovlivnil dějiny Evropy. Snadno se naverbuje deset tisíc vojnů, obtížně se hledá jeden vojevůdce, říká staré čínské přísloví. Moudrá tetka Historie ví, že na vojevůdce ukáže v pravou chvíli prst času a on to udělal právě na tom malém dvorci, který měl jen dvě skromné obytné místnosti. Nejsa historikem, nehodlám dokazovat zda se Janovi rodiče jmenovali Řehoř a Johanna či jinak, ani jak byl vychováván a proč má tolik slavných pomníků ta potvora ohyzdná, krvavý Herodes, psanec a svatokrádežník, jak byl titulován tento velký husitský hejtmán svými nepřáteli. Mne na příběhu Jana Žižky zaujalo to, jak se pěšinky osudu klikatily, než dovedly nelítostného lapku a poté nájemného žoldáka do čítanek. Jaký měl přirozený cit pro komunikaci s lidmi a při tom cizeloval jedinečné schopnosti válečníka. Mše dával sloužit česky, srozumitelně, takže nikdo z prostých neměl náhle k Bohu daleko a rozuměl si s ním, slyšel jeho hlas po svém boku i ve chvíli umírání. A to bylo ve středověku k máni bez velkých front. Když si přečtete výčet Žižkových tažení, věru to není nic pro slabší nátury. Bijte je zabijte, nikoho neživte. Ale druhá strana nebyla jiná. Inu středověk. Jak zaznamenáno, kořist všecku popřál bratřím, sám si nechával toliko „pavučiny“, tedy že on bude až pavučiny smejčiti, to je v komínech kýty, uzené maso, bochy (víte co jsou to bochy? Vepřové plece), slaninu a podobné trvanlivé lahůdky bráti, které ovšem jako správný logistik naložil na vozy, aby byly při ruce, až bude třeba. Jinými slovy, byl mocným vůdcem i proto, že myslel především na ty, v jejichž čele stojí. A tak třebaže krom zděděného dvorce vlastnil i dům na Příkopech v Praze, nenechal se bohatstvím svést od služby národu svému, jak by řekl mistr Jirásek. Tak se Žižka stal, podle mého a aniž tušil, krom vojevůdce i těžko porazitelným politikem. A myslím, že i mnozí z mocných dneška jsou docela rádi, že už se s ním setkávají jen v bronzu.

Politik slíbí most
I tam kde není řeka
A schody postaví
Kde není žádný svah

Modlí se k zrcadlům
Před jiným nepokleká
Přesto však přijde chvíle
Kdy uvidí v nich strach

Kdy za všechny své statky
Zítřek si nekoupí
Kdy silou nepřekřičí
Slaboucké dětské hlásky

Kdy nevezme nic zpátky
A pyšně prohloupí
Kdy všechna jeho moc
Taje jak jarní zmrazky

Ví že včas neslyšel
Ten chorál z učebnic
Ten slavný chorál pravdy
Co očima se zpívá

Ten Pán mu zavelít
A jde své duši vstříc
V pokoře pokleknout
To jediné mu zbývá

STROM SPRAVEDLIVÝ

PhDr. František Novotný

Básníci obvykle zamilovaně uvažují o očích dívek a žen, bude to tedy asi první úvaha o očích vojevůdce. Nejsa žižkologem, tápu. Již coby dítě školou povinné mi zjev našeho nejslavnějšího lapky a vojevůdce imponoval. Byl to jakýsi Beethoven vojenství, na konci života tři roky komponoval velkolepé symfonie bitev hluchý na obě oči. A právě v těch jeho očích jsem měl dlouho zmatek. Na mnoha obrazech, kdy má ještě zakryto jen jedno oko, bývá to to pravé. Na mnoha dalších ovšem to levé. Navíc některé prameny uvádějí, že o něj přišel při dobývání Střely, ty serióznější se však shodují na tom, že o něj přišel kolem dvanáctého roku svého dětství, při cvičení mečem. Měl pak toto oko poněkud níž a orlí nos mírně vyhnutý doleva. Jinak se většinou malíři shodli s historiky. Muž to starší, postavy prostřední, ale sporé, ramenatý, kulaté široké tváře, hnědých vousů krátce přistřižených, s palcátem v ruce. Tady není levá či pravá podle mého důležitá. Mimo zbroj nosil kulatou čepici lemovanou, z podnůž mu vlasy padaly ke klobku. Suknici a na nohou škorně. Tolik k doplnění historie.

Na pravou míru bývá uváděn i nápis na hradě Rabí, kde Žižka přišel o druhé oko, když na něj Přibík Kočovský zvolal: „Jsi to ty, Žižko?“

„A kdo jinej,“ zněla odpověď. „Tak se podívej, jak se trefím,“ ale trochu se vytahoval, protože šipka odlomila třísku z větve stromu a ta dokonala dílo. Po ráně šipkou do oka by asi Žižka nežil. A Přibíkovo zvolání „krejž holého!“ bylo též později upřesněno. Krejž holého, to nebylo míněno nekryté místo, nechráněná tvář, ale výzva „Ušetři holátka, děti!“ A Žižka to udělal, což byl na tehdejší dobu akt nevídany. Ale zpátky k výtvarnému pojetí.

Rád bych teď připomněl asi nejodvážnější pohlednici historie, kterou malíř Vojtěch Preissig vytvořil za druhé světové války. Alšovskou kresbu doplnil šifrovaným výrokiem adresovaným vládcům v Protektorátě. Rub pohlednice uváděl, že jde o starý, záhadný nápis, avšak při bedlivějším čtení jakoby latinského textu bylo možno číst bojovné Žižkovo poselství: „Nomine mito pálenívoku bychté chase natlouci mohl.“ Žižkův dub už dávno padl pod sekerou času, ale jeho stín přesáhl do dneška. Stejný vítr, který si šeptal s jeho listovím, šeptá i stromům počítajícím v kmeni času naše vlastní léta. A znovu mám pocit, že se čeká, až se pod některým z nich konečně narodí někdo spravedlivý.

Kdo káže vodu ať víno nechá vínem
Kdo káže o pokoře ať před pravdou se skloní
Dokud jsme svorní tak snadno nezhynem
A dokud máme vlast
tak starejme se o ni

Kdo vládne slibům tak tomu sliby vládnou
Kdo poznal potu sůl tak tomu vládnou činy
Dokud jsme jenom ovce nemáme šanci žádnou
Když za nás u dveří
drží stráž někdo jiný

Kdo nechce platit dluhy ten mává osudem
Strom spravedlivý pojd' sázet v tuto chvíli
Možná ponese plody až už tu nebudem
A dá smysl těm dnům
které jsme tady byli

Na dlaních naděje je chléb náš každodenní
Kdo víru v srdci nosí bezpečně dojde k cíli
Lámej a dávej - bez lásky láska není
Strom spravedlivý sázet
je třeba v tuto chvíli